

CONSIDERATII PRIVIND PIATA MUNCII SUB PRESIUNEA SOCURILOR PETROLIERE

Sl. dr. ing. Daniela Cristina MOMETE

Universitatea POLITEHNICA Bucuresti, Facultatea Chimie Industriala, Catedra Inginerie Economica, Str. Gh. Polizu, nr. 1-7, sector 1, Bucuresti, RO 011061, d_momete@chim.upb.ro.

ABSTRACT

Lucrarea a avut ca scop investigarea efectelor socurilor petroliere asupra ratei somajului. Analiza a implicat o analiza globala, urmata de o particularizare la nivelul Uniunii Europene, luând în considerare datele istorice din ultimii 35 de ani.

The aim of this paper was the investigation of the effects of oil shocks on the unemployment rate. The analysis implied initially a global view, followed by a the examination at the European Union level, using historical data that cover the last 35 years.

1. ANALIZA EFECTELOR CRESTERII PRETURILOR PETROLULUI

Piata muncii în Uniunea Europeana (UE) a suferit modificari majore în timp. Daca în anii '60 si în primii ani ai deceniului sapte ratele somajului variaau între 2 si 3%, astazi piata muncii se caracterizeza printr-un grad accentuat de instabilitate. Astfel, dupa marile recesiuni din 1974-1975, 1980-1984 si 1991-1994, în prezent rata somajului atins un nivel de 8%, înregistrând o tendinta crescatoare *.

Privind retrospectiv, UE a suferit din punct de vedere economic dupa fiecare soc petrolier, preturile petrolului reprezentând o variabila importanta a performantei economice globale. Astfel, o crestere a pretului conduce la un transfer de venit, fluxul fiind dinspre tarile importatoare spre exportatoare. Magnitudinea efectelor directe depinde de procentul costului petrolului în produsul intern brut (PIB), gradul de dependenta de surse din import si abilitatea guvernului si dorinta consumatorilor de a-si reduce consumul si de a opta pentru alte resurse energetice. Depinde de asemenea de gradul în care pretul gazului îl urmeaza pe cel al petrolului si de impactul preturilor marite asupra formelor finale de energie, care sunt generate din utilizarea petrolului si gazului. Pentru tarile exportatoare de petrol, o crestere a pretului are ca efect direct cresterea veniturilor din export, urmând ca acesta sa fie, mai târziu, contrabalansata de pierderi rezultate din diminuarea cererii, din cauza recesiunii economice suferite de partenerii importatori [1].

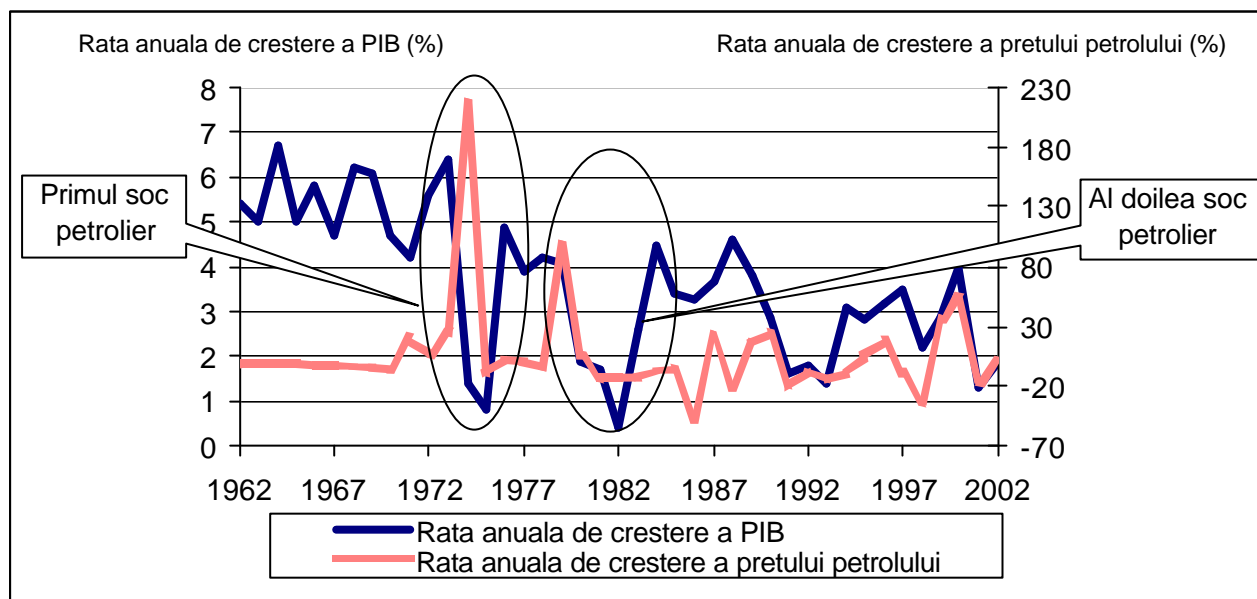
Analizând efectele socurilor petroliere din 1973-1974 si 1979-1980, se poate afirma ca rezultatul global al unei cresteri spectaculoase a pretului petrolului îl constituie un efect negativ net asupra economiei mondiale. Se poate observa ca majoritatea scaderilor economice, înregistrate dupa anul 1970 în toate tarile lumii, au fost precedate

---

* Acest lucru este valabil pentru media tarilor membre la un anumit moment, existând diferente, uneori substantiale, atât între tari cât si în timp.

de creșteri rapide ale pretului petrolului (vezi figura 1). Un studiu recent estimează că o creștere de 10 USD/baril este posibil să inducă o scădere economică globală cu 0.5% [2].

Totuși, se poate constata că nu există o relație liniară între cele două variabile, neputându-se afirma că există un efect simetric al unei variații a pretului petrolului. Astfel, dacă o creștere masivă a pretului antrenează recesiune economică, o scădere nu declanșează neapărat un boom economic, sugerând că între cei doi indicatori există o relație non-liniară. Din perspectiva consecințelor macroeconomice, este clar că nu toate mișcările de preț provoacă efecte similare [3].

Figura 1. Efectele variației pretului petrolului asupra PIB-ului mondial.

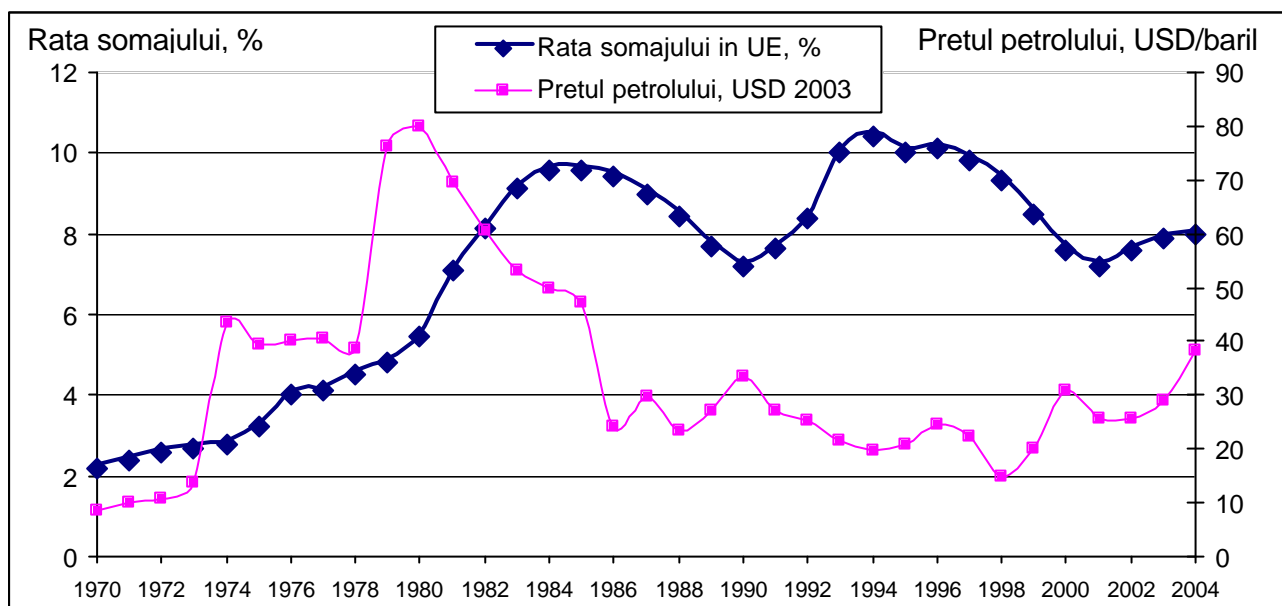
Sursa: date prelucrate din World Bank, „World Development Indicators 2002”, 2004 și Energy Information Administration (EIA) „International energy annual 2002”, iulie 2004.

Orice creștere majoră a pretului petrolului afectează „sănătatea” economiei mondiale, cu urmări negative directe și indirecte. Astfel, creșterea pretului petrolului antrenează o sporire automată a costurilor și ulterior a prețurilor marfurilor și serviciilor, conducând la creșterea inflației. În afara acestui tip de efect, cel de tip recesionist apare aproape imediat ca urmare a unei oscilații puternice a pretului petrolului [4], prețurile celorlalte resurse aliniindu-se acestuia, iar creșterea generală a prețurilor marfurilor și serviciilor are efecte negative asupra nivelului cererii pentru petrol.

În afara acestor efecte, orice marire a pretului petrolului exercită o presiune crescută asupra nivelurilor salariale, care împreună cu scăderea cererii, conduc la creșterea șomajului. Astfel, se poate observa faptul că mărirea pretului petrolului a condus la creșteri accentuate ale ratei șomajului, mai ales în perioada 1970-1990 (vezi figura 2). Totuși, efectele înregistrate în perioada 1991-94 nu au avut ca justificare doar o creștere a pretului petrolului, ci acest efect sa conjugat cu evenimentele istorice din 1989-1991 (unificarea Germaniei, modificările istorice din Europa Centrală și de Est etc) și implicit cu seria de reforme contradictorii din acea perioadă (măsurile monetare și fiscale, măsurile de dezinflație, etc).

Se poate observa că răspunsul pieței de muncă la șocurile petroliere este asimetric, reacția la creșterea pretului petrolului fiind de aproape zece ori mai mare decât la scăderea sa [5]. Creșterea ratei șomajului rezultă în urma unui mecanism indirect, fiind

precedata de raspunsul rigid al pietei de munca europene si de scaderi ale ratei de crestere a PIB-ului. Astfel, raspunsul social apare la o diferenta de aproximativ 2 ani de evenimentul de declansare.

1970-1983 Petrol Arabian Light, 1984-2004 Petrol Brent.

Figura 2. Variatia preturilor petrolului si a ratei somajului în perioada 1970-2004 (date pentru UE-15).

Sursa: date prelucrate din N. Bermeo, „Unemployment in the New Europe”, Cambridge University Press, 2001, actualizate cu date din EUROSTAT 2005 si British Petroleum, „Statistical Review of World Energy”, iunie 2004, actualizat cu date din „2004 Petro-Canada annual report”, martie 2005.

2. ESTIMAREA EFECTELOR VIITOARE PRIN ANALIZA CAUZELOR CRESTERII PRETURILOR PETROLULUI

Setea de petrol a generat de-a lungul timpului numeroase conflicte armate si mutari strategice pe harta resuselor. Chiar si actualul „razboi împotriva terorismului” are în centrul preocuparilor petrolul, mai mult decât orice altceva. În numele acestui razboi a aparut o retea densa de baze militare americane din Pakistan pâna în Asia Centrala Caucaziana, de la zona estica mediteraneeana pâna la Capul Horn. În Orientul Mijlociu, la fel ca si în alte regiuni, securizarea accesului la petrol sau conducte de petrol coexista cu expansiunea militara a SUA [6]. Acesta afirmatie este sustinuta si de intentia de a implanta noi baze militare americane pe insula Sao Tome si Principe din Golful Guineea [7], pentru ca Statele Unite ale Americii (SUA) sa-si întareasca pozitia pe coasta de vest a Africii. Aceasta regiune este privita cu mult interes pentru ca productia se realizeaza off-shore, la adapost de posibile destabilizari politice si sabotaje.

Rivalitatile dintre marii consumatori de astazi, care au interese în zone din Africa sau Asia Centrala, pot stabili locul de desfasurare a bataliilor de mâine [8]. De altfel, SUA, prin prezenta puternica din regiunea asiatica (razboaiele din Afganistan, Irak, construirea de noi oleoducte) finalizeaza încercuirea politica a Chinei, tara care a înregistrat o crestere exploziva a consumului în 2003 si tinde sa devina marele rival al SUA.

Cea de-a doua jumatate a anului 2004 si primul trimestru al anului 2005 au însemnat înregistrarea unor preturi record ale petrolului, si nu se preconizeaza o scadere a acestuia în viitorul apropiat, maximul la sfârșitul acestei analize depasind pragul de 50 USD (martie 2005). Acest lucru a fost anticipat de Lordul Browne, directorul British

Petroleum, care, în 2004, declara „într-o buna zi, preturile la petrol vor scadea. Însa, mi-e teama ca aceasta zi nu va fi cândva în viitorul apropiat” [9].

Piata mondiala a petrolului este afectata, în prezent, de cele mai înalte preturi înregistrate în ultimii 20 de ani. Acest fapt se datoreaza, în primul rând, dezvoltarii economiilor asiatice, mai ales a Chinei, care a devenit, în 2003, consumatorul numarului doi în lume, dupa SUA, si care importa cantitati tot mai mari de combustibili. Astfel, se produce un decalaj între cerere si oferta, în timp ce prima are tendinta de crestere, oferta nu o poate egala si astfel, consumul depaseste productia. Spre deosebire de crizele petroliere anterioare, care au fost provocate de limitarea exporturilor de petrol, existând însa mari rezerve pentru a satisface cererea, în prezent nu exista capacitati de productie suplimentare care sa sustina cererea în crestere, din cauza capacitatilor de productie ale Organizatiei Tarilor Exportatoare de Petrol (Organization of Petroleum Exporting Countries – OPEC) care sunt deja utilizate aproape de maximum. Mai mult decât atât, rata descoperirii de noi câmpuri petroliere majore (peste 100 milioane de barili) este redusa, acest lucru generând teama apropierei momentului în care resursele de titei vor fi la limita epuizarii.

Instabilitatea politica din inima petroliera a lumii, Orientul Mijlociu, constituie o alta amenintare asupra preturilor petrolului. Aceasta regiune este si va ramâne locul de cristalizare a tensiunilor si intereselor geostategice dintre tarile producatoare si cele importatoare de petrol. De altfel, orice instabilitate politica înregistrata într-o tara membra OPEC are acelasi efect, exemplul cel mai recent fiind cel înregistrat în Venezuela în luna august 2004, când pretul petrolului a oscilat în functie de zvonurile legate de rezultatele alegerilor.

Nu în ultimul rând, exista probleme legate de marii producatori si exportatori de petrol. De exemplu, anuntul facut de Shell în 2004 prin care oficialii companiei recunosteau ca au facut o supraestimare a propriilor rezerve de petrol si gaz (cu 20%) a produs unde de soc în pe toate pietele de energie din lume. Un alt exemplu elocvent este gigantul rus Yukos, care prin problemele sale financiare, a exercitat un plus de presiune asupra pietei petroliere [10].

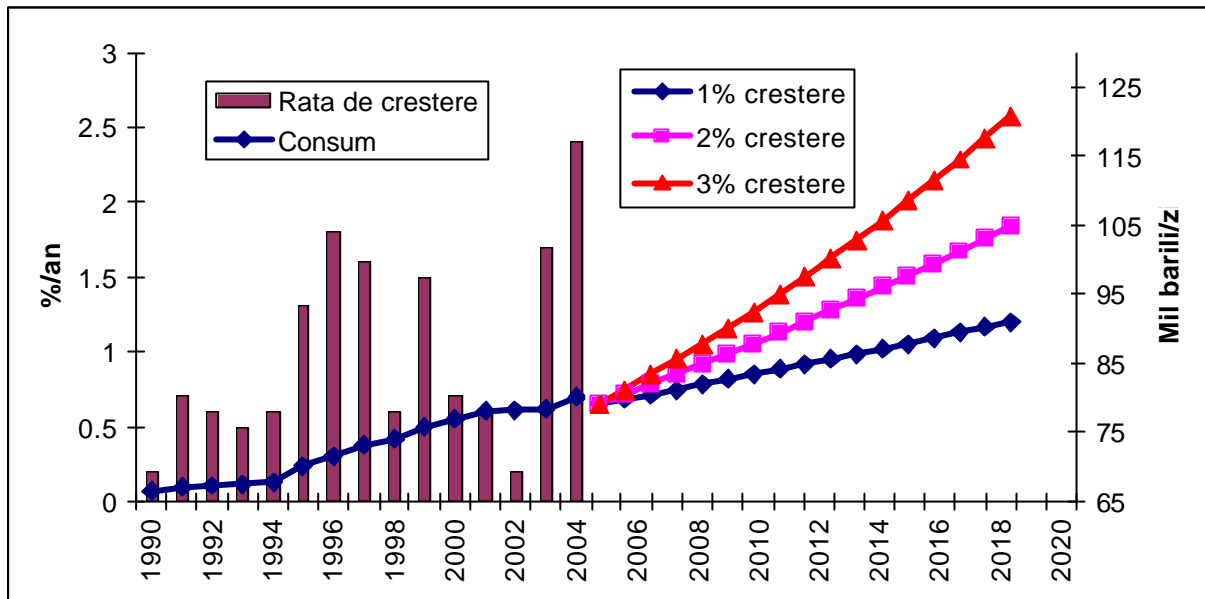
Preturile petrolului sufera variatii majore în urma sabotajelor, cum sunt frecventele atacuri asupra infrastructurii petroliere. În plus, evolutiile recente arata ca acestea ramân sensibile la amenintarile cu atacuri teroriste.

Data fiind cererea în crestere de titei si oferta redusa, orice întrerupere a fluxului de petrol, de la uraganele din Golful Mexic la atacurile si amenintarile din delta Nigerului genereaza raspunsuri ale pietelor, antrenând o escaladare a pretului barilului. În mod legitim, specialistii își pun întrebarea daca, în viitorul apropiat, vom suferi cel de-al treilea soc petrolier, data fiind presiune tot mai mare asupra preturilor petrolului, care poate genera instabilitate [11] si, prin aceasta, dezechilibre în economia globala.

Se preconizeaza o cerere tot mai mare, pe masura ce China, si alte tari în curs de dezvoltare, încep sa-si faca simtita tot mai mult prezenta pe piata. O prognoza asupra tendintelor de consum a aratat ca, în anul 2018, cererea de petrol se va situa, în functie de scenariile considerate, între 92 mil./barili/zi si 122 mil./barili/zi (rata de crestere între 1%/an si 3%/an, respectiv) (vezi figura 3).

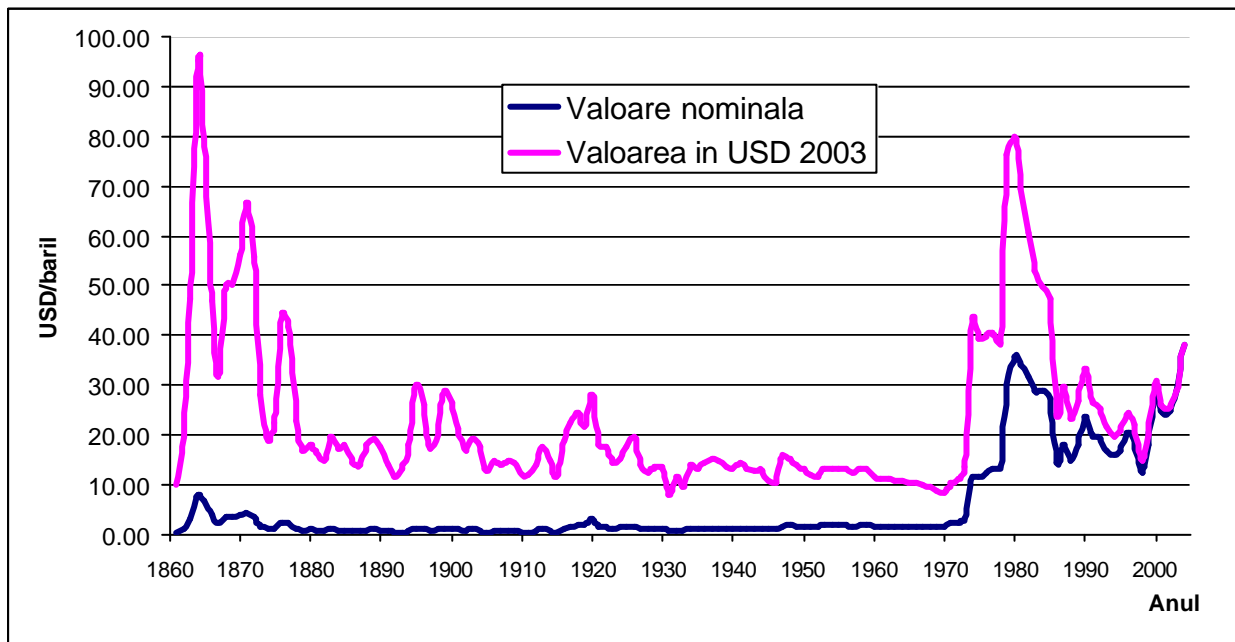
Cererea va genera o crestere a pretului petrolului care va avea cu siguranta efecte asupra economiei mondiale si implicit asupra ratei somajului. Totusi, impactul ar putea fi moderat în comparatie cu socurile petroliere anterioare, pentru ca în termeni reali nu a existat o escaladare a preturilor petrolului comparabila cu cele din 1973-1974 si 1979-1980 (vezi figura 4). Mai mult decât atât, intensitatea energetica la nivel global a scazut în ritm constant în ultimele doua decade, piata fiind mult mai pregatita pentru absorbirea nou unui soc petrolier [12] (intensitatea energetica reprezinta cantitatea de energie consumata

pe parcursul unei anumite perioade de timp – de regula un an – de catre o tara pentru realizarea unei unitati valorice de PIB).

Figura 3. Rata de crestere a cererii de petrol si consumul petrolier pâna în 2018.

Sursa: date prelucrate din K. Rehoog, „Is the world facing a 3rd oil shock?”, FVG & IBP Workshop, Rio de Janeiro, Brazilia, iulie 2004.

1861-1944 medie SUA, 1970-1983 Petrol Arabian Light, 1984-2004 Petrol Brent.

Figura 4. Variatia pretului petrolului din 1861 pâna în 2004.

Sursa: date prelucrate din British Petroleum, „Statistical Rewiew of World Energy”, iunie 2004, actualizat cu date din „2004 Petro-Canada annual report”, martie 2005.

4. CONCLUZII

Scopul acestei lucrari a fost investigarea efectelor sociale care apar ca raspuns la socurile petroliere. Prin analiza datelor istorice s-a ajuns la concluzia ca preturile petrolului au un rol semnificativ asupra fluctuatiilor înregistrate pe piata muncii, cresteri ale preturilor petrolului conducând la rate marite ale somajului. O alta concluzie importanta a vizat aspectul contextual în care are loc modificarea pretului petrolului. Astfel, impactul macroeconomic al unei cresteri a pretului petrolului poate fi accentuant contextul istoric si geopolitic, iar masurile contradictorii fiscale pot exacerba recesiunea economica si somajul.

5. BIBLIOGRAFIE

1. S. P. A. Brown, M. K. Yücel, „*Energy Prices and Aggregate Economic Activity: An Interpretative Survey*”, The Quarterly Review of Economics and Finance, 42, pag. 193-208, **2002**.
2. V. Constantini, F. Graceva, „*Social costs of energy disruptions*”, INDES Working Papers, Nr. 6, Centre for European Policy Studies, martie **2004**.
3. J. Hamilton, „*What is an oil shock?*”, Journal of Econometrics, 113, pag. 363– 398, **2003**.
4. O. Puiu, „*Energia, prioritate de interes planetar*”, Editura Independenta Economica, Braila, **1996**.
5. D. Jones, P. Leiby, I. Paik, „*Oil price shocks and the macroeconomy: what has been learned since 1996*”, The Energy Journal, Vol. 25, pag. 1-32, **2004**.
6. M Renner, „*Fueling Conflict*”, Foreign Policy In Focus - PetroPolitics Special Report, ianuarie **2004**.
7. L. Ciocazanu „*Razboiul petrolului a început*”, Evenimentul Zilei, 17 septembrie **2004**.
8. D. C. Momete, Teza de doctorat: „*Mutatii Structurale În Economia Energetica A Lumii Contemporane Si Implicatiile Acestora Din Perspectiva Globalizarii*”, Academia de Studii Economice, Bucuresti, noiembrie **2004**.
9. R. Barbureanu, „*Explozia pretului petrolului ameninta cresterea economica mondiala*”, Adevarul, 3 august **2004**.
10. L. Gheorghe, „*Petrolul scump ameninta relansarea economiei mondiale*”, Capital, nr.33, 12 august **2004**.
11. A. Shihab-Eldin, M. Hamel, G. Brennand, „*Oil outlook to 2025*”, OPEC Review, Vol. 28, nr. 3, pag. 155-205, septembrie **2004**.
12. M. Allen , „*Oil Market Developments and Issues*”, International Monetary Fund (IMF), martie **2005**.